

УДК 021.1(53):025.2

Артем Лямець,
зав. сектору НБУВ

ВІДБІР МАТЕРІАЛІВ В АРАБСЬКИХ БІБЛІОТЕКАХ: НАУКОВІ РОЗРОБКИ М. АЛЬЯНА

У статті розглянуто науковий доробок йорданського бібліотекознавця М. Альяна у вивченні теоретичних основ комплектування фондів арабських бібліотек.

Ключові слова: комплектування, формування фондів, відбір, бібліотечний фонд, арабські бібліотеки.

Арабські бібліотеки зазнали значних змін у ХХ ст., які досліджені у наукових монографіях, зокрема Ш. Халіфи та М. Альяна *. Особливо це стосується системного розуміння понять «бібліотечний фонд» і «формування бібліотечного фонду». Значна увага приділена відпрацюванню планів, які мають врегулювати відбір бібліотечних матеріалів як одну з підсистем комплектування.

Монографія М. Альяна «Розвиток бібліотечних фондів (тазвід)» присвячена означенням вище питанням. Зокрема, в ній розглядаються причини відбору, чинники впливу на цей процес, особливості відбору для різних наукових тем, критерії оцінки бібліотечних матеріалів, методи та інструменти відбору. М. Альян, як і єгипетський бібліотечний теоретик Ш. Халіфа, підтримує створення чіткого, письмового плану з відбору бібліотечних матеріалів [2, с. 16; 5, с. 63], що має відповідати сучасним реаліям та очікуванням бібліотеки (в арабських бібліотеках одна з його назв

* М. Альян – йорданський бібліотекознавець, 1979 р. закінчив Йорданський університет за спеціальністю «Бібліотеки та документація». Навчався в Америці (Пітсбург) та Британії (Уельс), 1986 р. отримав звання доктора наук за спеціальністю «Бібліотеки». Як фахівець має багаторічний досвід роботи, працював на різних посадах в Йорданському, Бахрейнському та інших університетах. Обіймав посаду декана факультету педагогічних наук Університету Зарка (Йорданія). Автор 35 книг з бібліотечної справи та інформаційної науки, понад 120 статей. Серед найвідоміших його праць – монографії «Розвиток бібліотечних фондів (тазвід)» (2000 р.) та «Джерела інформації: від епохи рукописів до епохи Інтернету» (2000 р.).

«сіясату бінаї ва танміййаті маджмуат» – «план з формування та розвитку фондів»). Основною відмінністю від досліджень Ш. Халіфи є те, що М. Альян не робить масштабних порівнянь стратегій відбору між різними видами бібліотек, менше звертає увагу на гомогенність або гетерогенність (диференціацію) читацьких потреб.

Виходячи з системного бачення М. Альяна, слід виділити чотири аспекти, які він вважає важливими для процесу відбору літератури: забезпечення граничного мінімуму балансу літератури для охоплення сфер інтересів читачів бібліотеки (на це питання також звертав увагу Ш. Халіфа), розробка плану розвитку фондів з точки зору охоплення предметних рубрик, мовних, фінансових та видо-типових аспектів, пошук матеріалів (ас-саї мавад), що були нещодавно опубліковані (видані), підтримка розвитку потреб та замовлень читачів, виконання замовлень. На відміну від М. Альяна, Ш. Халіфа пропонує при відборі також розглядати пріоритетність національних та глобальних проблем, культурні та мистецькі питання, наявні у відібраній літературі.

Для кращого розуміння питань відбору матеріалів М. Альян звертається до термінологічних аспектів. Зокрема, він зазначає, що термін «бібліотечні фонди» (він вживає його у множині) (аль-маджмуат ль-мактабіййат) є терміном широкого спектру та охоплює всі сфери бібліотечної діяльності. Це означає, що він може включати будь-які книжкові матеріали (маваду кутуб), некнижкові матеріали (мавад гайр кутуб), друковані матеріали (мавад матбуат) або недруковані (мавад гайр матбуат). Сам термін «бібліотечні фонди» за М. Альяном може позначати кожне джерело, яке надає читачу інформацію. Головне, на що слід звернути увагу, на думку дослідника, термін може бути вживаним як в контексті бібліотек, так і інформаційних центрів [2, с. 9]. Таким чином, відбір за М. Альяном, охоплює книжкові, некнижкові, друковані та недруковані матеріали.

М. Альян зупиняється не лише на тих аспектах відбору, які стосуються типів матеріалів, що можуть бути відібрані. Дослідник пропонує класифікувати бібліотечні фонди за низкою критеріїв, які потім вплинуть і на особливості відбору. Одним з таких критеріїв є умовний поділ матеріалів на книги (кутуб), періодики (дауріййат), плівки (фільми, мікрофільми) (ашрїта) та ін. Особливістю даного поділу є приналежність цих матеріалів до різних підрозділів-фондотримачів або читальних зал бібліотеки. Другим критерієм є розмір видання або формат (хасбу ль-хаджм), наприклад, книги

нормального формату (кутуб адійаті ль-хаджм), великого формату (кутуб кабіраті ль-хаджм) та ін. Третій критерій – види читацького складу та його вікові ознаки (хасбу навиййату ль-кураі), тобто розрізняють фонди дитячих книг (кутубу ль-атфаль), книг для молоді (кутубу шшабаб) та книг для дорослих (кутубу ль-кібар). Наступним критерієм є визначення режиму читання (абонемент, читальні зали), тобто матеріали класифіковані за можливістю видання їх за абонементом (мавад мактабіййат таар), або ж за можливістю використання всередині бібліотеки (мавад мактабіййат ля таар). Окрім цих критеріїв доволі актуальними є тематичні, мовні та ін. Наприклад, Ш. Халіфа рекомендує звертати увагу також на наукову або ненаукову спрямованість фондів. Для М. Альїана наведені вище критерії є основою для подальшого здійснення процесів відбору матеріалів.

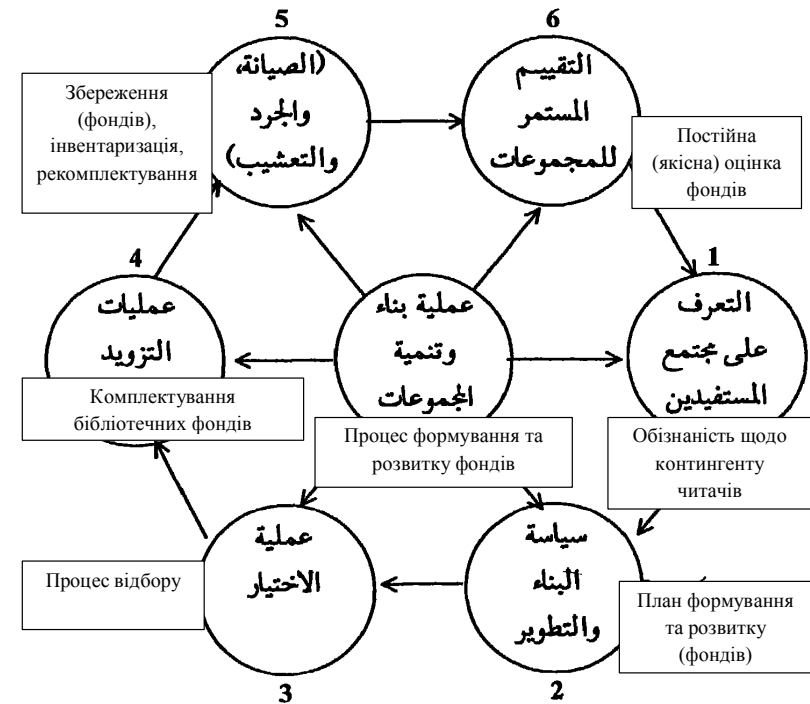
М. Альїан звертається і до складніших систем, які окреслюють бібліотечних фонд і бібліотечні матеріали, що можуть бути залучені до нього. Одна з таких систем передбачає, що бібліотечний фонд можна класифікувати за видами матеріалів. На першому місці – фонд матеріалів, які можна використовувати на абонементі (книги, а також художня література). Іншим є фонд довідкових матеріалів (маджмуату ль-аамалі ль-мураджаййат). Третє місце в цій класифікації займає фонд періодичних видань (маджмуату ддавріййат). Останнім в класифікації виділений фонд спеціальних матеріалів (маджмуату ль-хасат), до якого М. Альїан відносить дисертації (ррасаілю ль-джаміййат), рукописи (махтутат), аудіовізуальні матеріали (мавад саміййа ва басаріййа), мікрофільми (маджмуату аль-масігіраті ль-фільміййат) та ін. Відповідно, для кожного фонду окреслюється свій підхід до відбору.

Показово, що дослідник перед окресленням відбору матеріалів знайомить читачів книгозбірні зі структурою бібліотечного фонду та механізмами його формування. Окрім терміну «бібліотечний фонд» М. Альїан аналізує термін «формування та розвиток бібліотечного фонду» (бінау ва татвіру ль-маджмуаті ль-мактабіййа). На його думку «бінау ва татвіру ль-маджмуаті ль-мактабіййа» називає комплекс бібліотечних процесів, які не обмежуються комплектуванням (тазвідом).

М. Альїан пропонує спеціальну схему, що окреслює формування та розвиток бібліотечних фондів (див. схему 1). Аналіз схеми свідчить, що схожі теоретичні розробки вже були у Ю. Абду ль-Мааті [1, с. 46] (див. схему 2).

Схема 1

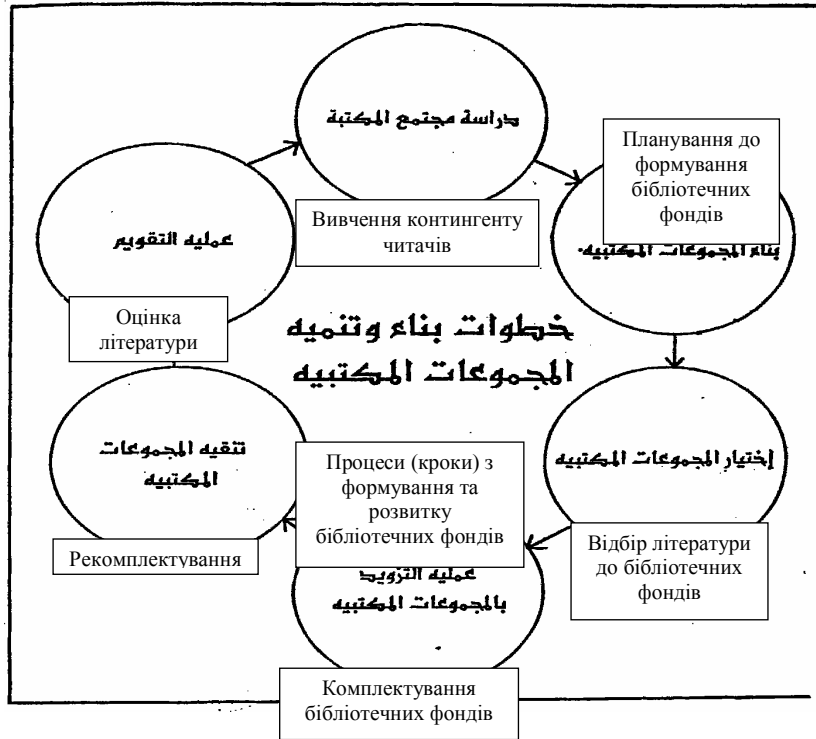
Процес формування та розвитку бібліотечних фондів за М. Альїаном

Слід виділити такі основні відмінності. М. Альїан чітко нумерує послідовність процесів, у Ю. Абду ль-Мааті ми не можемо чітко відмітити, який з процесів є першим, а який останнім. Незважаючи на те, що в обох дослідників формування та розвиток бібліотечних фондів поділяється на шість основних процесів, деякі з них мають різні назви. Крім того, є і принципова відмінність: Ю. Абду ль-Мааті називає схему як «процеси формування та розвитку фондів», а М. Альїан представляє це в іншому світлі, у нього назва схеми звучить як «процес» (тобто один процес ділиться на шість інших). Структури цих теоретичних побудов також відрізняються.

Схема 2

Процеси (кроки) з формування та розвитку бібліотечних фондів за поглядами Ю. Абду ль-Мааті

М. Альїан додає до схематичного зображення процесів формування та розвитку фондів додаткові вектори [2, с. 10]. Якщо Ю. Абду ль-Мааті розуміє формування фондів як кругообіг (коло), то, за М. Альїаном, середина кола (власне процес формування та розвитку фондів) з'єднується необерненими векторами з кожним з шести підпроцесів. Такий теоретичний підхід має свої актуальні риси. Не дивлячись на поетапність проходження підпроцесів, символічний «сонячний диск» М. Альїана, який знаменує найголовніший процес формування фонду, свідчить про можливість в кожний момент часу звертатися до корегування будь-якого підпроцесу (і водночас при проходженні кожного з підпроцесів охопити

разом цілісну картину головного процесу). Схема М. Альїана за деякими показниками є досконалішою за розробку Ю. Абду ль-Мааті, оскільки пропонує не тільки розглядати формування фондів як замкнену циклічність, але й передбачає реалізацію функції керування (керівник підрозділу комплектування постійно зупиняється на одному з підпроцесів і в той же час бачить стан проходження інших). Така взаємопов'язаність є корисною для цілісного уявлення функціонування складних механізмів на ділянці «вивчення складу читачів – відбір – оцінка фонду».

Серед спільних рис в обох дослідників у схемах присутні підпроцеси вивчення складу читачів, відбір матеріалів, комплектування фондів, рекомплектування, оцінка фондів (з точки зору відповідності до вимог читачької аудиторії). Зупинимося на принципових відмінностях назв підпроцесів у М. Альїана та Ю. Абду ль-Мааті. Другим підпроцесом у М. Альїана є реалізація плану з формування та розвитку фондів, що має у перспективі задовольнити запити читачького контингенту. У Ю. Абду ль-Мааті згадується планування формування бібліотечних фондів загалом. Тобто якщо М. Альїан вказує на необхідність формування письмового документу або політики, а саме плану з формування, то Ю. Абду ль-Мааті лише загально окреслює необхідність планування. Крім того, М. Альїан звертає увагу на підпроцеси збереження фондів та інвентаризацію. Ю. Абду ль-Мааті взагалі не включає ці підпункти до своєї схеми. Шостим підпроцесом у М. Альїана постійна якісна оцінка отриманих внаслідок циклічної роботи фондів. Ю. Абду ль-Мааті, своєю чергою, згадує про процес оцінки, однак детально не розкриває його у схемі.

Найголовнішим же є визначення відмінностей у послідовності цих процесів. М. Альїан пропонує такий логічний ланцюжок: вивчення складу читачів – створення плану з формування фондів – відбір – комплектування – збереження фондів, інвентаризація, рекомплектування – постійна оцінка фондів. Ю. Абду ль-Мааті пропонує схожу послідовність, чітко не відмічаючи початок процесу формування фонду: вивчення складу читачів – планування – відбір – комплектування – рекомплектування – оцінка. Однак слід зазначити, що Ю. Абду ль-Мааті в своїй монографії «Розвиток фондів в бібліотеках та інформаційних центрах» [1, с. 35], як і М. Альїан, першочергово звертає увагу на вивчення читачького складу. Зокрема, він схиляється до думки, що існує суттєва відмінність між значеннями термінів «читач», «відвідувач бібліотеки» та «одержувач визначених вигод (послуг) від бібліотеки» – користувач.

Існують також і актуальні вказівки М. Альїана щодо запропонованої ним схеми. Зокрема, четвертий підпункт, а саме – комплектування (тазвід), він розуміє як забезпечення, надання (тавфір) до бібліотеки матеріалів, які були відібрані за допомогою відповідних методів (інструментів). Ще один термін, який може бути синонімом «тазвіду» – «тавфір».

Щодо п'ятого підпункту у М. Альїана також є зауваження. Він вживає такі терміни: збереження фонду (ас-сїанат), інвентаризація (аль-джурд) та поділяє рекомплектування на два етапи: відбір для вилучення (ат-таашиб) (англійський аналог – weeding) та власне рекомплектування або вилучення (аль-істіб'ад). Коментуючи постійне оцінювання фонду, дослідник пропонує оцінювати його відповідно до спеціального плану бібліотеки.

Таким чином, користуючись схемою 1 та теоретичними розробками М. Альїана, ми можемо побачити місце відбору матеріалів у системі формування та розвитку фонду. Дослідник звертає увагу на таку особливість відбору як перспективність та зорієнтованість на майбутнє (прогнозування).

Відповідно, важливим питанням стає формування плану відбору. Чинник існування плану, на думку М. Альтана, вирішує питання визначення граничного мінімуму видань (балансу) для бібліотечних фондів. З іншого боку, план відбору є засобом зв'язку та передачі інформації, а також ідей та принципів між бібліотекою та складом читачів. Загалом план описує основні принципи відбору в бібліотеці.

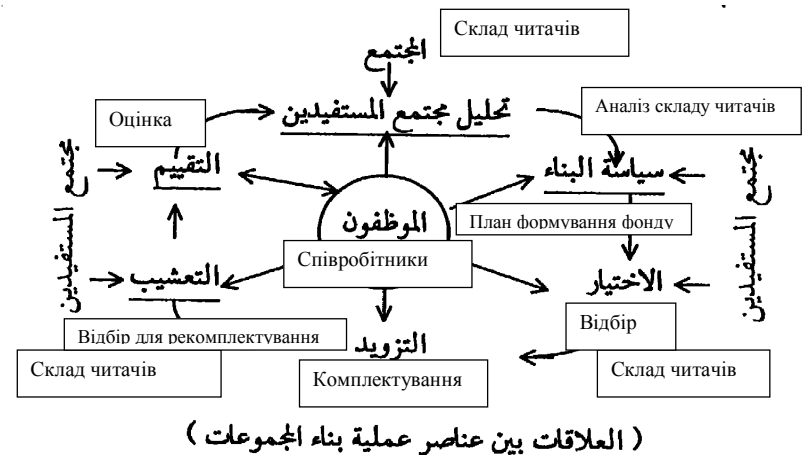
М. Альїан залучає до своїх досліджень формування бібліотечного фонду погляди арабського бібліотекознавця М. Атїма. М. Атїм відомий своєю монографією «Створення (регулювання) наукового плану та спеціальних технічних процесів для формування фондів» [3] та комплексним теоретичним баченням формування та розвитку фондів. За М. Атїмом, формування фондів бібліотеки є процесом, що включає визначення слабких та сильних сторін двох аспектів фондів. Перший аспект – визначення слабких та сильних сторін фонду з точки зору задоволення потреб читачів. Другий аспект – оцінка наявних ресурсів фонду. Однак це лише теоретичний складник. Практичною частиною є виправлення (корекція) тих невідповідностей, що були знайдені під час теоретичної оцінки аспектів фонду.

М. Атїм, як і М. Альтан, розуміє процес формування фондів як сукупність підпроцесів, що не обмежені комплектуванням (тазвідом). М. Альїан, підсумовуючи теоретичне бачення процесу М. Атїмом,

пропонує до розгляду низку елементів та підпроцесів формування фонду з урахуванням низки особливостей бібліотечної системи (див. схему 3). Порівняно зі схемою Ю. Абду ль-Маатї, схема М. Альїана відзначена представленням більшої кількості логічних та управлінських співвідношень. Тобто це не тільки вираження циклічності процесу формування фонду, а й наочне представлення функціональних залежностей елементів підсистеми з елементами загальної бібліотечної системи.

Схема 3

Співвідношення між елементами підсистеми формування бібліотечних фондів за М. Альїаном та М. Атїмом

Основною відмінністю від схеми Ю. Абду ль-Маатї є те, що такі елементи як склад читачів та співробітники виділені в окремі сфери впливу. В схемі 3 ми можемо побачити, що склад читачів знаходиться ніби за межами підсистеми, однак постійно на неї впливає. Своєю чергою такий елемент як «співробітники» центрований в схемі і визначає центральну роль спеціалістів з відбору та формування фондів у виконанні кожного окремого підпроцесу. Принциповою відмінністю від схеми Ю. Абду ль-Маатї є те, що Ю. Абду ль-Маатї лише циклічно представляє підсистему як нескінченний логічний ланцюжок. М. Альїан та М. Атїм пропонують внутрішні та зовнішні функціональні залежності, демонструють значний

вплив такого чинника як читацький склад бібліотеки. Однак за наповненням підпроцесів суттєвих відмінностей ми не спостерігаємо.

Слід звернути особливу увагу на відмінності у схемах 1 та 3. Зокрема, нас буде цікавити питання, які нові ідеї М. Атіма вплинули на розбудову більш досконалої схеми формування бібліотечних фондів М. Альїана. Спільним аспектом є те, що послідовність підпроцесів формування фондів залишається такою ж самою, однак акценти зміщуються на функціональність та важливість співвідношень. Символічно, що схема 1 виглядає як «сонячний диск з променями», де промені характеризують керувальні функції процесу формування фондів, який може бути переключений управлінськими засобами на будь-який підпроцес (певна паралель з американським бібліотечним терміном «collection management»). На відміну від схеми 1, схема 3 умовно є «подвійним сонячним диском» з оберненими та необерненими векторами. Перший «сонячний диск» з його векторами – це аналогія до схеми 1, однак навіть на цьому рівні вже є суттєві функціональні зміни. Основою побудови схеми тут виступають співробітники підрозділу формування фонду, а не сам процес формування. Очевидно, що така зміна ядра підсистеми має на меті концентрацію на кадровому потенціалі бібліотеки. Відповідно, ґрунтовніший аналіз першого рівня підсистеми дозволяє відмітити такі логічні відношення: співробітники – аналіз читацького складу, співробітники – план з формування фондів, співробітники – відбір, співробітники – комплектування, співробітники – відбір для рекомплектування, співробітники – оцінка фонду. Ці відношення демонструють складні підпроцеси розподілу обов'язків між співробітниками відділу формування фондів (або бібліотечно-інформаційних ресурсів).

Отже, схема 3 демонструє дуальність зв'язків «співробітник відділу формування фондів – підпроцес формування фондів». Тобто будь-який фахівець так чи інакше пов'язаний з усіма підпроцесами формування фондів, однак, у той же час, спеціаліст може розглядатися як фахівець окремо з формування плану, відбору, комплектування, рекомплектування, оцінки фондів, аналітики читацького складу. Окремої уваги заслуговує взаємообернений вектор «оцінка (фонду) – співробітники». Взаємна оберненість формулює можливість впливу фахівців відділу формування фондів на оцінку фондів. Інша оберненість акцентує нашу увагу на можливості впливу сформованої оцінки на подальшу діяльність фахівців, тобто оцінка надалі змінює планування фонду, відбір, замовлення та

отримання літератури. Іншими словами, підпроцес оцінки фонду відзначається якісним показником – можливістю формувати взаємну оберненість з ядром підсистеми.

Другим рівнем «подвійного сонячного диску» М. Альїана та М. Атіма є низка відношень. Зокрема, можна виділити такі «пари»: аналіз складу читачів – склад читачів, план формування фонду – склад читачів, відбір – склад читачів, рекомплектування – склад читачів, якісна оцінка фонду – склад читачів. Причому вектор впливу в цих «парах» направлений від складу читачів до функціонального підпроцесу. Єдиним елементом, що не формує логічну «пару» з аудиторією читачів, є комплектування, яке пов'язане з іншими елементами підсистеми лише циклічними відношеннями. Сформовані «пари» відображені М. Альїаном не випадково. Основною ідеєю цього поєднання є уявлення домінуючого впливу читацького складу на п'ять підпроцесів формування фондів бібліотеки. Більш детальний аналіз таких поєднань свідчить: склад читачів з усіма його показниками та характеристиками є важливим джерелом для аналітики читацької аудиторії, план формування фонду суттєво залежить від читацького складу (зокрема, в першій частині плану формування фонду «Аль-Мукаддаму» (вступ) у підчастині «Іхтія:джа:ту ль-мустафі:ді:н ва х.адама:ту ль-мактабат» – «Читацькі потреби та послуги бібліотеки» відображається інформація про склад читачів).

Співвідношення «склад читачів – відбір» також має раціональні причини для існування. Потреби читачів суттєво впливають на відбір, з іншого боку читачі самі можуть зробити певну підбірку літератури та подарувати її бібліотеці (аутсорсинг).

Співвідношення «склад читачів – відбір» для рекомплектування має свої особливості. Зміна читацького складу, зокрема його фахової або освітньої частини, може вплинути на фонд. Може бути проведений аналіз використання фонду, що також змінить загальну картину потрібності тих чи інших матеріалів. А саме – можуть бути вилучені певні видання, які вже не є актуальними для читачів.

Співвідношення «склад читачів – оцінка фонду». Важливість цього відношення важко переоцінити. Навіть окремі представники читацької аудиторії можуть дати свою об'єктивну або суб'єктивну оцінку наявним фондам бібліотеки. Фонд може бути порівняний з фондами інших бібліотек або оцінений з точки зору його відповідності читацьким потребам.

Останнім аспектом схеми 3 є можливість відстеження складніших

співвідношень, що складаються з трьох елементів. Наприклад, «співробітники → аналіз складу читачів ← склад читачів», «співробітники → план формування фонду ← склад читачів», «співробітники → відбір ← склад читачів», «співробітники → відбір для рекомплектування ← склад читачів», «співробітники → оцінка фонду ← склад читачів».

Співвідношення «співробітники → аналіз складу читачів ← склад читачів». Основною ідеєю цього співвідношення є подвійний вплив на аналітику читацької аудиторії з боку співробітників бібліотеки та власне читачів. Тобто склад читачів аналізується безпосередньо співробітниками, однак, одночасно, аналітика підпадає під корекцію з боку постійних змін кількісних та якісних характеристик читацької аудиторії.

У співвідношенні «співробітники → план формування фонду ← склад читачів» також відчувається подвійний вплив на план формування фонду. З одного боку, план фахово відпрацьовується співробітниками підрозділу з формування фондів, з іншого – в першій частині плану, як ми вже згадували вище, є підчастина «Читацькі потреби та послуги бібліотеки». Зміст цієї підчастини значно впливає на структуру та задачі цього документу.

Співвідношення «співробітники → відбір ← склад читачів». В таблиці 3 ще раз підкреслюється важлива, а інколи навіть і пріоритетна роль відбору матеріалів у формуванні фондів. Подвійний вплив тут простежується таким чином: співробітники відділу формування фонду за допомогою спеціальних засобів реалізують відбір літератури, водночас склад читачів постійно впливає на відбір з точки зору низки характеристик. До цих характеристик можна віднести: фаховий склад читачів, освітній склад читацької аудиторії, культурні, релігійні, географічні, соціальні особливості певної читацької громади.

Співвідношення «співробітники → відбір для рекомплектування ← склад читачів». Подвійний вплив на відбір матеріалів для рекомплектування простежується через об'єктивне та суб'єктивне бачення читачами, які матеріали є для них релевантними, які є застарілими, непотрібними, маловживаними або невідповідними освітньому чи культурному рівню. Всі ці побажання та рекомендації враховуються співробітниками відділу формування фонду бібліотеки.

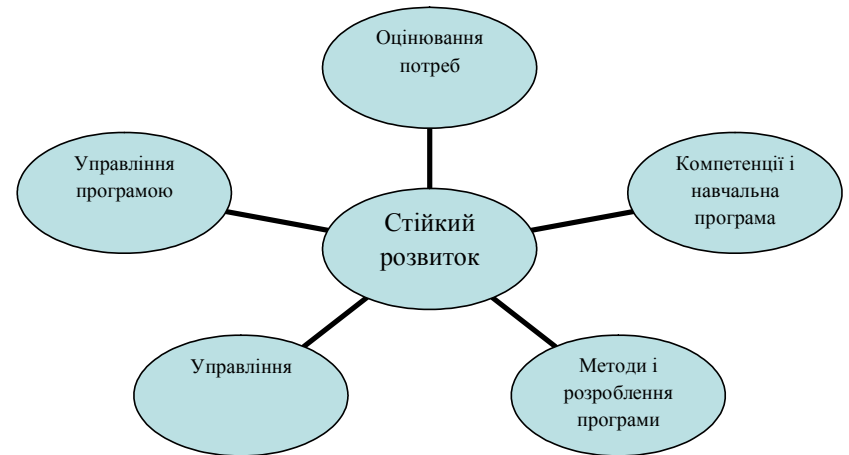
Співвідношення «співробітники → оцінка фонду ← склад читачів». У цьому випадку оцінка фонду відбувається саме через врахування читацьких потреб, відповідності бібліотечного фонду читацьким інтересам та побажанням.

Саме такими є основні закономірності, які ми можемо прослідкувати у схемі 3, яка окреслює погляди М. Альяна та М. Атіма на формування бібліотечного фонду. Слід, однак, зазначити, що наукові погляди М. Альяна, відображені у схемі 1, були підкріплені додатковими елементами (другим «сонячним колом») М. Атіма. Власне, від М. Атіма були запозичені «керувальні елементи», які створили підсистему з вже вказаними вище співвідношеннями (а саме – елемент «співробітники» та елемент «склад читачів» з їх характерним розташуванням у підсистемі).

Аналізуючи схеми 1–3 у спектрі зарубіжного бібліотекознавства, ми можемо помітити значну схожість поглядів Ю. Абду ль-Мааті, М. Альяна та М. Атіма з теоретичним баченням формування бібліотечного фонду Е. Еванса. Окрім цього, низка складових таблиць має суттєві схожості з бібліотечними навчальними розробками сучасного американського бібліотекознавства. Зокрема, слід звернути увагу на схему 4.

Схема 4

**Складники стійкого розвитку навчальної програми
(Ініціатива «Глобальні бібліотеки»
Фундації Білла та Мелінди Гейтс [4])**

Звертаємо увагу на те, що у схемі 4 пункт «Оцінювання потреб» приблизно відповідає пункту «Оцінка» схемі 3, а пункт «Компетенції і навчальна програма» відповідає пункту «План формування фонду» схемі 3. Окрім цього, пункт «Методи і розроблення програми» схемі 4 може відповідати за значенням пункту «Відбір» схемі 3. Такими є загальні схожості.

М. Альйан аналізує теоретичні першопричини відбору та низку чинників, що впливають на нього. Вказує на такі основні причини: масштабність інтелектуального виробництва, незмінна обмеженість бібліотечного бюджету, фізичний простір, виділений для збереження бібліотечних матеріалів, існування принципу «доставити для відповідного читача книгу у відповідний термін часу» (ійсалю кітаба ліль-кіраї ль-мунасібі ва фі ль-вакті ль-мунасібі), поява книг, які важко оцінити з точки зору якості.

Окрім першопричин, М. Альйан аналізує чинники, що впливають на відбір, зокрема він розрізняє сім основних чинників: тип бібліотеки (нав'у ль-мактабат), фізичний простір бібліотеки, величина фондів (хаджму ль-мактабат), характер складу читачів бібліотеки (табіятумуджтамаї ль-мактабаті), величина бюджету (хаджму ль-мізаніййат), географічне розташування бібліотеки, фонди бібліотеки, відповідальний підрозділ, що здійснює відбір. М. Альйан звертає особливу увагу на принципи, що існують для відбору книг та інших бібліотечних матеріалів [2, с. 20], визначення процесу відбору для фондів бібліотеки відповідно до її цілей та її загальної філософії, відпрацювання плану відбору, розроблення стандартів (макаййісу) та ідеальних показників щодо відбору літератури, а також її прийому, врахування запитів читачів (талябату ль-мустафідін), відпрацювання стандартів для небажаної літератури (відсіювання літератури до відбору), оцінка книг, що надійшли як дари та книгообмін. М. Альйан також звертає увагу на книги та інші матеріали, що пов'язані з історією країни і нації, їх традиціями та цивілізацією.

На тлі загального розуміння відбору М. Альйан прагнув висвітлити нагальні потреби комплектування арабських бібліотек. Ним відмічено, що масштаби друкованої продукції змусили комплектаторів діяти за новими стратегіями та програмами. Велика роль була надана відпрацюванню нових планів з відбору та нових профілей, які в арабському світі мають назву «сійасату ттазвід» або «сійасат». М. Альйаном було запропоновано декілька схем формування та розвитку бібліотечного фонду, які окрес-

люють важливе місце читацького складу, відбору та співробітників підрозділу комплектування. Звертається увага на широку функціональність, існування стійких співвідношень та взаємозв'язок підпроцесів. Читацька спільнота та її детальне вивчення також стає важливим етапом роботи щодо формування та розвитку бібліотечних фондів. М. Альйан вважає аналіз читацького складу найпершим підпроцесом, тим, що розпочинає складний цикл забезпечення необхідними матеріалами, визначає подальші етапи діяльності. Отже, було відпрацьовано питання вивчення культурного пласту читачів, районів, де вони мешкають, була звернена увага на географічне розташування не тільки однієї бібліотеки, але й цілих мереж.

М. Альйан продовжив роботу з пошуку нових підходів до відбору літератури на Близькому Сході. Ним згадуються ідеальні показники щодо відбору матеріалів, критерії визначення небажаної літератури. Його підходи та бачення процесів відзначаються системністю, пропозиції щодо залучення спеціальних комітетів та комісій для відбору літератури також є ознакою його детального розуміння природи комплектування фондів. Тобто відбір книг стає не справою одного фахівця, це стає роботою групи осіб, де кожен представник відіграє важливу роль, залучає в тому чи іншому випадку свої спеціальні знання та навички.

Список використаних джерел

1. *Абду ль-Мааті Я. Ю.* Розвиток фондів в бібліотеках та інформаційних центрах / Абду ль-Мааті Юсуф Ясір. – Александрия : Александрийський центр засобів масової інформації з питань культури та бібліотек, 1998. – 172 с.
2. *Альйан М. Р.* Розвиток бібліотечних фондів (тазвід) / Рабхі Мустафа Альйан. – Дару Сіфаї ліль-Нашр ва Т-Тавзіі. – Оман, 2000. – 204 с.
3. *Атім М. А.* «Створення (регулювання) наукового плану та спеціальних технічних процесів для формування фондів» / Махмуд Ахмад Атім, 1986. (неопубліковані матеріали).
4. Навчання для сучасних бібліотекарів. – Вашингтон : Фондація Білла та Мелінди Гейтс, 2012. – 56 стор.
5. *Халіфа III.* Комплектування фондів бібліотек публікаціями: теоретичні та практичні основи / Шаабан абду ль-Азіз Халіфа. – Дару ль-Муріх : Ріяд. – 1984. – 268 с.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2014 р.

UDC 021.1(53):025.2

Artem Liamets

Selection of Materials in Arab Libraries: M. Alian's Scientific Research

M. Alian – a Jordanian library specialist, researcher and lecturer. He has been studying selection of library materials and other aspects of collection development in arabic libraries. M. Alian supported the practical realization of written acquisition and selection plans. To create that realization he promoted the comparing of acquisitions reports from several different libraries, proposed the idea about «ideal indicators or figures» for selection. M. Alian was considering that the special committees and groups with the required specialists might estimate and evaluate library materials effectively. The researcher drew a special attention to a number of books which were not fully evaluated in the context of quality. M. Alian offered to solve that problem for selectors using expert evaluation of other libraries, which had already acquainted with those publications.

Keywords: library materials, arabic libraries, selection,

УДК 021.1(53):025.2

Артем Лямец

Отбор материалов в арабских библиотеках: научные разработки М. Альяна

М. Альян – иорданский библиотековед, исследователь и преподаватель. Изучает отбор материалов в арабских библиотеках и другие аспекты формирования фондов. Поддерживал отработку письменных планов по комплектованию фондов и отбору материалов. Для реализации этой идеи предложил сравнивать отчёты по комплектованию из нескольких библиотек, изложил идею формирования «идеальных показателей» по отбору литературы. Рассматривал реализацию отбора с позиций образования комитетов и групп, которые, имея в своём составе необходимых специалистов, могли эффективно оценивать материалы. М. Альян обратил внимание на ряд книг, качество которых сложно определить и которые представляют определённую проблему для библиотекарей. А именно: он предложил выделять экспертную оценку других библиотек, которые уже ознакомились с этими изданиями.

Ключевые слова: комплектование, формирование фондов, отбор, библиотечный фонд, арабские библиотеки.

Розділ II

**Формування
національного розподіленого
інформаційного ресурсу:
інтеграція та кооперація
зусиль бібліотек
та інформаційних центрів**